

Tézisfüzet

Czagány Gábor:

*Az úrvacsora szerepe a református
gyülekezetépítésben – különös tekintettel az
egyetemi közösségekre*
című doktori értekezéshez

Tárgykör: missziológia

Témavezető:

Dr. Gaál Sándor

Debrecen, 2011.

A kutatási program tárgya

Doktori értekezésünkben az úrvacsorát a gyülekezetépítés szempontjából vizsgáljuk meg, különös figyelmet fordítva a sákramentum egyetemi gyülekezetek életében betöltött szerepére. Célunk egy olyan gyülekezetépítési dolgozat elkészítés, amely segít feltárni a kapcsolatot az úrvacsora ünneplése és a fiatal keresztyén közösségek épülése között.

A bibliai gondolkodást, valamint az európai kultúra fejlődését vizsgálva világossá válhatott az a folyamat, amely során a közösségi értékek sok szempontból háttérbe szorulnak. Az individualizációnak ez az előtérbe kerülése különösen a felvilágosodás idején gyorsult fel, de már az azt megelőző évszázadokban is figyelemmel kísérhetjük megerősödését.

Ha az individuális értékek súlyát a mai Magyarországon értékeljük, akkor azt állapíthatjuk meg, hogy hazánk a világ egyik leginkább egyéni értékekre épülő állama. Az individualizmus hatása a fiatalokat különösképp érinti, beleértve ebbe azt a korosztályt is, amelyet dolgozatunkban vizsgálni kívánunk. E korosztály – főként az individuális értékek hatására – jelentős és egyre erősödő fenntartással viseltet a keresztyénséggel illetve tanításával szemben. Amennyiben az egyház nem szeretné elveszteni ezeket a fiatalokat, úgy különleges módszerekkel szükséges válaszolnia a kihívásokra. Az felsőoktatásban tanulók esetében az egyik ilyen válasz az egyetemi gyülekezetek létrehozása volt.

A keresztyén közösség építésének jelenkori módszereit keresve felmerül magának az „egyetemi gyülekezet” kifejezésnek az értelmezési kérdése is. Megállapíthatjuk, hogy ez a közösségi forma, habár sokban eltér az egyházi jogi értelemben vett egyházközség fogalmától, a bibliai kritériumok talaján mégis gyülekezetnek tekinthető.

Továbbá az is világossá válhat, hogy az egyetemi gyülekezetek építése, a felnövekvő generáció felé végzett szolgálat által, közvetett módon egyházközségeink építéséhez is hozzájárul.

Az úrvacsorát, mint a közösséget is építő erőt ilyen módon az egyetemi gyülekezetek építése során is értékelhetjük. A spiritualitás iránt világszerte megnőtt érdeklődéssel párhuzamosan a reformátusság is keresi, és egyre inkább használja azokat az egyetemes keresztyén értékeket, amelyek újra kiemelhetik a közösség fontosságát. Ezen belül az úrvacsorának is megtalálhatjuk azokat a vonásait, amelyek a keresztyén közösség építését szolgálják. Habár különböző módon, de a legtöbb úrvacsora értelmezésben megtalálhatjuk a sákramentum körül összegyűlő közösség fontosságának kihangsúlyozását.

A protestáns úrvacsorai tanításokat értékelve három fő modellt alkothatunk meg, amelyek a sákramentum gazdag jelentéstartalmának három különböző aspektusát emelik ki. A „klasszikus református” modell a tanítás fontosságát hangsúlyozza, a „protestáns-ökumenikus” a formák gazdagságát emeli ki, míg az „evangelikál-karizmatikus” modell a mai, korszerű megfogalmazásmód mellett érvel.

A mai magyar református úrvacsorai gyakorlat – nagy általánosságban fogalmazva – egyik modellt sem követi. Ezt egyrészt a magyar teológiai szakirodalom alapján állapítható meg, amely az 1960-as évektől kezdve vizsgálja kritikus szemmel a liturgiai, valamint a gyülekezetépítési gyakorlatot. Több szerző egybehangzó értékelése szerint a magyar református úrvacsorai gyakorlat egy kifejezetten individuális és egyéni bűnbánatra-bűnbocsánatra hangsúlyt helyező formát jelenít meg. Ez a tanításbeli háttér, a liturgiai formák és a nyelvezet-zeneiség kérdésköreire egyaránt igaz.

Dolgozatunknak egy hangsúlyos részében ezeket a teológiai állításokat egy felméréssel igazoljuk. Hat egyházközséget, valamint hat egyetemi gyülekezet tagságát alapul véve felmérést készítettünk a magyar reformátusok úrvacsorai szokásairól.

Kérdőíveinkből kiderül, hogy a gyülekezetekben tapasztalható nézetek főbb pontjaikban megegyeznek a teológusok által lefestett képpel, azaz az általános vélekedés az úrvacsoráról egy individuális, bűnöket eltörlő, vagy épp békességre indító sákramentumot körvonalaz. Kiderül azonban az is, hogy a nagyvárosi gyülekezetek, valamint a nagyvárosokban tanuló egyetemisták véleménye egy másféle úrvacsorai gondolkodás felé mutat. E közösségek tagjai – úgy tűnik – nyitottabbak egy átgondolt, formájában megújított istentisztelre.

Ennek nyomán vethető fel egy olyan úrvacsorai gyakorlat képe, amely a teológiai kritériumok fényében egyszerre több szempontot is figyelembe vesz. Mind a Biblia összefüggései, mind a református dogmatika és ekkléziológia eredményei, mind pedig a pásztorálpszichológia újabb felvetései segíthetnek kidolgozni egy olyan úrvacsorai tanítást, amely alapvetően a közösségi dimenziókat tartja szem előtt. Hasonlóan ehhez, az úrvacsora hagyományos liturgiai elemeinek ismételt használatba vétele segítheti a református istentisztelet megújulását és ezzel a közösségek fejlődését is. Mindez azonban csak akkor válhat teljes értékű szertartássá, ha lefolyás, körülményei érthetőek a kor embere számára. Mind a nyelvezet, mind pedig a zene olyan fontos alkotóelemei az úrvacsorának, amelyeknek át nem gondolása a sákramentum további leértékelődéséhez vezethet. Amennyiben azonban mind a három, fent említett tényező egyszerre érvényesülhet, úgy esélyünk lehet arra, hogy az úrvacsora visszanyeri eredeti funkcióját és a gyülekezet hálaadásának kifejezőeszköze lesz. Az ebben a hálaadásban való részvétel egyúttal a közösség fejlődését is hozhatja.

Ez a modell az egyetemi gyülekezetek életében is használható, ahol azonban ki kell egészíteni különleges módszerekkel, amelyek önmagukban is segíthetik a közösség fejlődését. Ilyen módon az egyetemi közösségek kezében egy olyan áldás kerül, amely segít ellensúlyozni az individualizmus megállíthatatlannak látszó terjedését.

A kutatás módszere

A kutatás során számos megközelítésmódot használtunk, amelyekben külön-külön számtalan teológiai és más tudományterület speciális eszköz- és célrendszere, valamint különleges szókészlete jelent meg.

1) A bibliai tudományok segítettek meghatározni a közösség, az egyén, valamint a gyülekezet fogalmát. Hasonlóképp szentírási alapokon nyugszik az úrvacsora teológiájának kifejtése is.

2) Egyháztörténeti forrásokon alapszik a közösség és az egyén viszonyrendszerének történeti bemutatása, illetve a dogmatörténet segítségével fejtettük ki az úrvacsora értelmezésének fejlődését.

3) Szociológiai eredményeket használtunk az individualizmus magyarországi mértékének illusztrálása során, valamint egyházszociológiai felméréseken alapul a mai magyar fiatalok vallásosságának bemutatása. Szintén egyházszociológiai, valamint egyszerűbb statisztikai módszereket alkalmaztunk felmérésünk elkészítése és kiértékelése során. A számszerű adatok feldolgozása során e segédtudományok terminológiáját használtuk.

4) Értekezésünk elkészítése során folyamatosan használtuk a felekezettudomány leíró és összehasonlító módszereit. Ehhez hasonlóan fontos szerepet kapott a missziológia és a gyülekezetépítés, mint két olyan teológiai diszciplína, amelyek lényegileg meghatározták a dolgozat karakterét.

5) A gyakorlati teológia és azon belül a liturgika a téma sajátossága miatt kikerülhetetlenül fontos segítséget nyújtott az eredmények megfogalmazása során. Ennek ellenére a dolgozat nem tekintendő liturgiai értekezésnek, mert végcélja a missziológia és a gyülekezetépítés keretében értelmezhető.

A kutatás eredményei

A kutatás eredményének tekinthető azoknak az alapvető jellegzetességeknek az összegyűjtése, amelyek alapján az egyetemi gyülekezetek teológiailag értelmezhetőkké váltak. Magában a dolgozatban is esett szó arról, hogy mennyire szegényes a teológiai reflexió az egyetemi gyülekezetek kapcsán. Értekezésünk, ha nem is gyűjtött össze minden ismérvet az egyetemi gyülekezetek kapcsán, mégis hozzájárulhatott a témáról való rendszeres gondolkodáshoz.

A dolgozat részét képező kérdőíves felmérés olyan eredményeket hozott, amelyek a dolgozat kontextusától függetlenül értelmezhetők és hasznosíthatók. Mivel a Magyar Református Egyház úrvacsorai életéről szisztematikus felmérés még nem készült, e szerény, a teológiai irodalom állításait mégis alátámasztó vizsgálat információkat szolgáltathat esetleges további kutatások előkészületei során. Az eredmények továbbá közvetlenül hasznosíthatók a vizsgált gyülekezetek missziói munkaterveinek összeállítása során, mint olyan adatsorok, amelyek sokat elárulnak a közösség lelki beállítottságáról, valamint gondolkodásmódjáról.

Alapul véve az életkori, valamint kulturális sajátosságokat, mint kihívásokat, értekezésünkben egy olyan úrvacsorai formát körvonalaztunk, amely egyszerre marad hű a bibliai elvekhez, biztosítja az aktív részvételt és marad érthető a fiatalság számára. Ennek az úrvacsorai gyakorlatnak a bevezetéséhez és megalapozásához illusztrációként konkrét példákat is felhoztunk. Ennek eredményeként egy olyan úrvacsorai ünnep mechanizmusát vázoltuk fel, amely teljes körűen megnyitja a fiatal hívőket az Isten akaratának befogadására és szolgálatra indítja őket. Nem kérdés az, hogy az úrvacsora egy olyan ajándék, amely sokrétűen járul hozzá a hívő ember életéhez.

Ahogy a felmérésünkben is világossá vált, az úrvacsora sokak számára ad békességet vagy erősíti meg a bűnöktől való megtisztultság érzését. Jézus Krisztus – aki teljes váltságot nyújtott az ember számára – kétségen felül ezt is nyújtja számunkra az úrvacsora sákramentumában.

Lényeges azonban újra kihangsúlyozni, hogy az úrvacsora ünnepe ennél gazdagabb jelentéstartalommal rendelkezik, és világos következményei vannak a közösség épülésére, az egymással való megbékülésére, valamint a szolgálatra való készségére tekintettel. Ezeket az aspektusokat már erős bibliai megalapozottságuk okán sem szabad elfelejteni.

Ezt a közösségépítő erőt egyértelműen hasznos a gyülekezetépítés szolgálatába állítani, amelynek teljes körű kidolgozása értékes teológiai kihívásokat tartogat magában. Dolgozatunkban kizárólag az egyetemi gyülekezetekre való tekintettel végeztük el ezt a munkát, megmutatva azt, hogy a megújított úrvacsora miként segítheti a gyülekezet belső kohéziójának erősödését.

Igaz azonban az is, hogy az egyetemi gyülekezeteken és más egyetemistákkal foglalkozó ifjúsági csoportok keretében a jövő gyülekezeti tagjai találkoznak Krisztussal. Ezért valószínűsíthető, hogy e felnövekvő generáció tagjai az istentisztelet és az úrvacsora megújított szemléletének benyomásait magukkal viszik későbbi gyülekezetük életébe is. Így az úrvacsora megújított szemlélete hatással lehet az egész istentiszteleti élet, valamint a református gyülekezetek építésének megújítására is.

További reménység az, hogy ha az egyetemi gyülekezetek tagjai olyan úrvacsoraformával találkoznak, amely már nem csak az egyéni hitfejlődést szolgálja, hanem a közösségi formákat építi, az végső soron kihatással lesz az egész társadalom életére is.

Az individualista szemlélet előretörésének történelmi folyamatát a magyar társadalom is követi. Ennek egyik legfeltűnőbb következménye a fiatal korosztály vallásosságának visszaszorulása. Az egyház, amely az egyetemi gyülekezetek életre hívásával aktív választ kívánt és kíván megfogalmazni magyar ifjúság vallástól való eltávolodására, e kérdés alaposabb átgondolásával jobban kihasználhatja az úrvacsora ünnepében rejlő erőt.

A kutatási program tézisei

1. A bibliai gondolkodásban a közösségnek kiemelkedő szerepe volt, azonban a keresztyénség és az európai társadalom berendezkedésének változásai az individuum szerepének növekedését hozták.
2. A jelenkori Magyarország a világ egyik leginkább egyéni értékekre épülő országa. E körülmények között az egyetemista fiatalok életét is leginkább az individualizmus határozza meg, amely hatással van vallásosságukra is.
3. Az egyháznak feladata a közösség építése és ehhez lehetősége van használni gazdag spirituális örökségét. Ezek között az úrvacsora a közösség építésének egyik kiemelkedő eszköze lehet.
4. A Magyarországi Református Egyház gyülekezeteiben, valamint egyetemi közösségeiben az úrvacsora jóval inkább az egyéni hitgyakorlat keretében értelmezhető, mint a közösségi spiritualitásában.
5. Amennyiben az egyetemi gyülekezetek és az egyházközségek úrvacsorai gyakorlatában jobban érvényesülne a biblikus tanítás, a formai gazdagság, valamint a kortárs nyelvezet, úgy feltárulna a sákramentum eredeti célja, azaz a hálaadás. Ez által kibontakozna közösségépítő aspektusa is.

A szerző témához kapcsolódó publikációs jegyzéke

1. ***A Processus Confessionistól a Status Confessionisig – a magyarországi keresztény felekezetek szerepe egy globalizálódó társadalomban*** - In: Regionális Politika és Gazdaságtan Doktori Iskola Évkönyv 2004-2005. (Környezetvédelem, regionális versenyképesség, fenntartható fejlődés c. konferencia előadásai) IV. kötet. (Pécs, 2005), 116-125.

2. ***A limai eukarisztiai liturgia*** - *Theológiai Szemle* XLIX. évf. (2006) 2. sz. 98-106.

3. ***A misszió, mint felszabadítás – tegnap, ma és holnap*** - *Református Egyház* LVIII. évf. (2006) 7-8. sz. 161-164.

4. ***A megszentelődés szolgálata a Szegedi Tudományegyetemen*** - *Református Egyház* LXI. évf. (2009) 7-8. sz. 181-183.

5. ***A református ifjúsági istentisztelet formai kérdései – különös tekintettel az egyetemista közösségekre*** - *Theológiai Szemle* LII. évf. (2009) 4. sz. 219-225.

6. ***A globalizáció kihívása a magyarországi református gyülekezetépítés tekintetében*** - *Magyar Lelkészegyesület* LVI. évf. (2010) 1. sz. 3-9.

7. Lehetőségek a református úrvacsorai spiritualitás

Megújítása területén – *Deliberationes* (a Szegedi Gál Ferenc Hittudományi Főiskola folóirata) III. évf. (2010) 1. sz. 5-34.

8. ***Az egészen közel jött Isten: A missio Dei az üdvtörténetben és az úrvacsorai liturgiában*** - In: A vallási tapasztalat megértése. Jog, bölcsélet, teológia (Budapest: L'Harmattan, 2010), 317-334.

Summary of the Research

How can we describe the connection between the Lord's Supper and the process of community building in the Hungarian Reformed Church? Furthermore, how can we examine it in the life of university congregations? It is a difficult question, because in the 'traditional' Reformed worldview the Lord's Supper relates to questions of individual devotion. In the Reformed tradition, especially in our Hungarian context, the Lord's Supper is nothing else but a tool, which brings peace or the feeling of sinlessness in life of an individual believer.

In our judgment, which is based on plenty of theological articles, this subjectivist focus is part neither of the original biblical teaching, nor the Protestant one. It is rather the effect of those changes which we can identify both in the European society and religion. This is why we start our investigation with the theoretical and historical analysis of the terms "individual" and "community". While in biblical times and in the age of early Christianity the daily life used to be based on the values of "community", later we can observe an individualist tendency, which is getting stronger and stronger. Throughout the ages of humanism and individualism, this tendency could be clearly followed to the present era of postmodernity. This line symbolizes the growing power of subjectivism which has an effect on Christian devotion, too.

Since subjectivism is one of the most influential phenomena in everyday and religious life of university students, we pay a special attention to the reality of Hungarian individualism. As far as it is traceable, Hungary is one of the most individualist countries in the world. Additionally, indexes of individualism have increased in recent years. Contrarily, indicators of religious life among Hungarian youngsters show a significant decrease in churchgoing.

In the third chapter, after a few necessary definitions, we demonstrate the close connection between the practice of the Lord's Supper and the building of communities. In other words, we suggest that the practice of the Lord's Supper creates living communities. However, the Lord's Supper is practiced in the frame of many different cultural backgrounds and in wide range of forms. We highlight three models, namely "Classic-Reformed", "Ecumenical-Protestant" and "Evangelical-Charismatic".

These three models demonstrate three different Christian worldviews and lifestyles, but at the same time based on the same biblical foundation. Each model has a strong point, which could be useful in a revised form of Lord's Supper. The "Classic-Reformed" model helps remain in the clear ground of biblical teaching, the "Ecumenical-Protestant" model shows the colorfulness of Christian traditions, while the "Evangelical-Charismatic" points out to the necessity of contemporary language and music. Each of them will be helpful during the creation of a new contextualized model.

In the next chapter we present the results of the survey which was recorded in six Reformed congregations and in five Hungarian university chaplaincies. Based on data of this survey we can learn about the ideas of the Hungarian Reformed believers and faithful university students have about the Lord's Supper. As a result of this survey, we find out concrete information about the viewpoints of more than 200 persons. It also helps to understand the position of Lord's Supper in examined context of the youth, which provide a good starting point to renew the practice of the Lord's Supper in university congregations.

As the aim of our research to make a practice oriented paper, which could serve as a direct aid in the course of building university communities, we was curious to know how the Lord's Supper could help in strengthening young student communities.

We can find theoretical background supporting the above in many theological articles, which deal with the problem of Lord's Supper from a biblical, dogmatical and pastoral-psychological point of view. We can also invoke the experiences of ecumenical movement and contemporary music, in order to create a usable new model in youth mission.

In our opinion, if the Lord's Supper remains in biblical ground and if it preserves its various forms of Christian traditions along with a contemporary language and music, this service can serve the active developing of university congregations.

The Main Theses of the Research

1. In the biblical thinking community had a significant role. However, due to the inner changes of Christianity and European society the position on *individuum* has become more important.
2. The present-day Hungary is one of the most individualist countries in the world. Amid these circumstances the life of university students is also strictly defined by the individualism, which has an effect on their religious life, too.
3. One of the tasks of the churches is to build communities, for which they can rely on the rich spiritual heritage, especially on the Lord's Supper as is a primary tool stimulating community building.
4. The interpretation of the Lord's Supper in daily devotion of congregations and university communities of the Hungarian Reformed Church is more individual, than communal.
5. Provided the service of the Lord's Supper in university chaplaincies and congregations, were more biblical and colourful and it used the contemporary language more often, then its original goal, namely the thanksgiving, would take shape practice. At the same time it would also trigger its community building aspect to unfold.

List of publications relating to the Research Program

1. From Processus Confessionis towards Status Confessionis – Tasks of Hungarian Christian Communities in a Globalized Society In: Yearbook of the Doctoral School of Regional Politics and Economy 2004-2005 (Lectures of the Environmental Protection, Regional Competitiveness and Sustainable Development International Conference) Vol. 4. (Pécs, 2005).116-125.

2. The Eucharistic Liturgy of Lima In: *Theológiai Szemle* (Official Journal of the Hungarian Ecumenical Council) XLIX. (2006) 2. 98-106.

3. The Mission as Liberation – Yesterday, Today and Tomorrow In: *Református Egyház* (Official Journal of the Hungarian Reformed Church) LVIII. (2006) 7-8. 161-164.

4. Service of Sanctification at University of Szeged In: *Református Egyház* (Official Journal of the Hungarian Reformed Church) LXI. (2009) 7-8. 181-183.

5. Form of the Reformed Youth Worship - Especially from Viewpoint of University Chaplaincies In: *Theológiai Szemle* (Official Journal of the Hungarian Ecumenical Council) LII. (2009) 4. 219-225.

6. Challenge of globalization from viewpoint of Hungarian Reformed church building In: *Magyar Lelkészegetesület* LVI. (2010) 1. 3-9.

7. Possibilities of Renewal on Field of Reformed Spirituality In: *Deliberationes* (Journal of Roman Catholic Theological College of Szeged) III. (2010) 1. 5-34.

8. „Quite close come God”: The *Missio Dei* in History of Salvation and Liturgy In: A vallási tapasztalat megértése. Jog, bölcsélet, teológia (Budapest: L’Harmattan, 2010), 317-334.